

Aşağıdaki Çalışma, TBMM (2013). Ed. Halide İNCEKARA. Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Taslağından alınmıştır.

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Çocuklardaki üstün yeteneğin erken fark edilmesi ve bunun geliştirilmesine olanak tanınması, özellikle eğitimciler için son derece önemli ancak bir o kadar da zordur (Winebrenner, 1992). Dolayısıyla çocukları sınıf içinde çok iyi takip etmek, gündelik konuşmalarındaki farklılıkları anlamaya çalışmak gerekmektedir (Smutny, Walker & Meckstroth, 1997).

Literatürde, üstün yetenekli çocukların genellikle, normal gelişim gösteren çocuklara göre, yetenekli oldukları alanda daha hızlı ilerledikleri vurgulanmaktadır. Ancak üstün yeteneklilik tiplerine göre bu hızlı ilerleme özelliği değişebilir. Özel bir alanda yetenekli olan çocuğun tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Örneğin, görsel sanat alanında üstün yetenekli olan çocuk sadece bu alanda yaşlılarından üstün olma özelliği göstererek diğer gelişim alanlarında standart gelişim ritmi izleyebilir (Metin, 1999; Tuğrul, 1994).

Üstün yetenekli çocukların bir ya da birden çok alanda daha hızlı gelişim gösterdikleri ve bu çocukların bazı ortak özellikler taşıdıkları ileri sürülmektedir (Smutny, 1998).

Üstün yetenekli çocukların erken dönemlerinde gözlenen özellikler:

- Bebeklikte olağan dışı ataklık
- Uzun dikkat süresi
- Geniş hayal ve imgeleme gücü
- Uykuya daha az ihtiyaç duyma, enerjik olma
- Gelişimsel dönüm noktalarına daha hızlı ilerleme
- Keskin gözlem yapma
- Aşırı merak duyma
- Güçlü bellek
- Erken ve olağanüstü dil gelişimi
- Hızlı öğrenme yeteneği
- Aşırı duyarlılık

- Akıl yürütme ve problem çözme becerisi
- Mükemmelliyeçilik
- Sayılar, bulmacalar ve yap-bozlar ile oyun becerisini geliştirme
- Kitaplara aşırı ilgi duyma
- Soru sorma
- İlgi alanının oldukça geniş olması
- Gelişmiş mizah duygusu
- Eleştirel düşünebilme
- İcatlar yapabilme
- Aynı anda birkaç işi yapabilme, yoğunlaşabilme
- Yaratıcılık (Jackson & Klein, 1997; Davis & Rimm, 1998).

Bir çocuğun üstün yetenekli olarak görülmesi için yukarıda adı geçen bütün özelliklere sahip olması gerekmemektedir. Üstün yetenekli bir çocukta öne çıkan bir özellik, bir başka üstün çocukta hiç görülmeyebilir. Dolayısıyla bireysel farklılıkların olabileceği dikkate alınmalıdır (Metin, 1999).

Üstün yetenekli çocuklarda gözlemlenen özellikler tüm çocuklarda belli ölçülerde gözlemlenebilen özelliklerdir. Üstün yeteneğin bir göstergesi olabilmesi için bu özelliklerden birçoğunun ilgili yaş grubunun doğal olarak gösterdiği ölçülerin üzerinde bir düzeyde çocukta gözleniyor olması gerekmektedir (Akarsu, 2001).

Akarsu (2001)'nin aktarımına göre üstün yetenekliler alanında çalışan kişilerin belirlediği en yalın tanı ölçütleri şunlardır:

- En az bir yetenek alanında yaşlılarının üstünde performans gösterme
- Dili etkili kullanma
- Merak ve bazı konulara yoğun ilgi gösterme
- Çabuk öğrenme
- Güçlü bellek
- Yüksek düzeyde duyarlı olma
- Özgün ifade biçimlerine sahip olma
- Yeni ve zor deneyimleri tercih etme

- Kendisinden büyüklerle arkadaşlık yapma
- Yeni durumlara çabuk uyum sağlama
- Okumaya düşkün olma

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

Üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri; fiziksel özellikler, bilişsel özellikler ve sosyal özellikler olarak üç başlıkta incelenebilir. Bu özellikler kalıtım yoluyla geçmemektedir. Özelliklerin birçoğu üstün yetenekli çocukların sosyal çevresinde var olan olanaklar ve etkileşimler sonucunda kazanılmaktadır. Üstün yeteneğin gelişmesi, uygun çevresel ortamın ve bu ortamda gerekli eğitimin sağlanması ile mümkün olmaktadır.

Fiziksel Özellikler

Geçmişte, çocukların fiziksel gelişimleriyle üstün yeteneklilik arasında bağlantı kurulmasına karşın, günümüzde, fiziksel gelişim ile üstün yeteneklilik arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı genel kabul görmektedir. Daha da önemlisi ayırt etme ve tanılamada fiziksel özelliklere ait bir tanılama biçimi kullanılmamaktadır.

Bilişsel Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar;

- Çok meraklıdır. İlgilendikleri konuya karşı dikkatlerini yoğun bir şekilde yönlendirir. Problem çözme becerileri son derece gelişmiştir (Tucker & Hafenstein, 1997).
- Neden-sonuç ilişkisi kurarlar. İlgi alanları hakkında detaylı bilgi sahibidirler, bağımsız çalışmayı daha çok tercih ederler (Smutny, 1998).
- Genelleme yapmada, ilişkileri görmede, bilgilerin transferinde yaşıtlarından ileri düzeydedirler. Orijinal fikirler geliştirirler, yaratıcıdır (Metin, 1999).
- Çok hızlı öğrenirler. Duydukları ve gördüklerini uzun zaman belleklerinde tutabilirler. Kendi sınıf düzeyinin üstünde kitaplar okumaktan hoşlanırlar. Zihinden işlem yapmada çok başarılıdır (Özsoy, Özyürek & Eripek, 1988; Charles, 1992).
- Rutin ve tekrarlayıcı işlerden hoşlanmazlar. Genellikle okulda karşılaştıkları uyarıcılar onlara yetersiz gelir, dolayısıyla canları çok çabuk sıkılır. Zaman, ölüm vb. soyut kavramların ne demek olduğunu yaşıtlarına göre daha çabuk kavrarlar. Oyun

kurallarını hemen kavramakta, hatalarından ders almakta, istediklerini yapmak veya yaptırmak için diğerlerini ikna edici fikirler öne sürmektedirler (Porter, 1999).

Sosyal Özellikleri

Clark (1992) ve Silverman (1994), üstün yetenekli çocukların;

- Gelişmiş ahlaki değerlere sahip,
- Başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı hassas,
- Mükemmeliyetçi,
- Beklentileri yüksek,
- İdealist,
- Duygusal derinliği olan,
- Farkındalığı yüksek

çocuklar olduğunu belirtmektedirler.

Her ne kadar araştırmacı ve eğitimciler, bu özelliklerin üstün yetenekli çocuklar arasında sıklıkla rastlanan durumlar olduğunun altını çizse de özellikleri bütün üstün yetenekli çocuklara genellemek doğru değildir (Webb, 1993).

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2001). **Yetiřemediđimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları**. Ankara: Eduser Yayınları.
- Charles, C.M. (1992). **Öđretmenler için Piaget İlkeleri** (Çev. G. Ülgen). Ankara: Hazer Ofset Matbaacılık Ltd. şti.
- Clark, B. (1992). **Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school**. NY: Macmillan.
- Davis, G .A. & Rimm, S. B. (1998). **Education of the Gifted**. Mc Graw-Hill Book Company, England.
- Jackson, N. & Klein, E. (1997). **Gifted Performance on Young Children**. In Colangelo &G. Davis (eds). Handbook of Gifted Education, Boston MA: Ally&Bacon.
- Metin, N. (1999). **Üstün Yetenekli Çocuklar**. Özařama Matbaacılık, Ankara.
- Özsoy, Y.,Özyürek, M., & Eripek, S. (1988). **Özel Eđitime Muhtaç Çocuklar, Özel Eđitime Giriř**. Karatepe Yayınları, Ankara.
- Porter, L. (1999). **Gifted young children**. Buckingham: Open University Press.
- Silverman, L.K. (1994). **The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society**. Roeper Review, 17(2), 110-116.
- Smutny, J.F. (1998). **The Young Gifted Child: Potential and Promise**. An Anthology, Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Smutny, J.F, Walker, S.Y., & Meckstroth, E.A. (1997). **Teaching Young Gifted Children in the Regular Classroom: Identifying, Nurturing, and Challenging Ages 4-9**. Minneapolis. MN: Free Spirit Publishing Inc.

Tucker, B., & Hafenstein, N. (1997). **Psychological intensities in young gifted children.** Gifted Child Quarterly, 41 (3), 66-75.

Tuğrul, B. (1994). **Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanınması ve Eğitimleri.** Okul Öncesi Eğitimcileri için El Kitabı. Editör: Şule Bilir. İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi Ltd. Şti. s. 152-159.

Webb, J. T. (1993). **Nurturing social-emotional development of gifted children.** In K. A. Heller, F. J. Monks, and A. H. Passow (Eds.), "International Handbook for Research on Giftedness and Talent," pp. 525-538. Oxford: Pergamon Press.

Winebrenner, S. (1992). **Teaching Gifted Kids in the Regular Classroom.** Minneapolis MN: Free Spirit Publishing Inc.